

EESTI-VENEMAA MAKSEBILANSI JOOKSEVKONTO AASTATEL 2003–2005

Reet Kirt

2003. aasta algusest kuni 2005. aasta II kvartalini¹ on **Eesti maksebilansi jooksevkonto olnud Venemaa suhtes pidevalt puudujäägis**. 2005. aasta III kvartalis (vt tabel 1) see olukord muutus. Ligi kolme aasta jooksul on Eesti-Venemaa jooksevkonto kreditkäive (Eesti poolt vaadatuna) kasvanud deebetkäibega võrreldes tunduvalt kiiremini – kui viimane kasvas kolmandiku võrra, siis kreditkäive peaaegu kolm korda. Käibe kasvu on soodustanud Eesti ühinemine Euroopa Liiduga. Sellega seoses kaotas Venemaa topehtollid Eestist sisseveetavatele kaupadele. Traditsiooniliselt on puudujääk olnud suurem I kvartalis, mil kasvab kütuste sissevedu Venemaalt.

Tabel 1. Eesti-Venemaa jooksevkonto (mln krooni)

	Kreedit	Muut* (%)	Deebet	Muut* (%)	Saldo
I kv 2003	1172,3	100,0	-2272,8	100,0	-1100,5
II kv 2003	1544,3	31,7	-2189,0	-3,7	-644,7
III kv 2003	1547,5	0,2	-2121,9	-3,1	-574,4
IV kv 2003	1539,1	-0,5	-2528,0	19,1	-989,0
I kv 2004	1602,1	4,1	-2728,4	7,9	-1126,3
II kv 2004	1834,9	14,5	-2824,9	3,5	-990,1
III kv 2004	2660,8	45,0	-2737,1	-3,1	-76,3
IV kv 2004	2731,8	2,7	-3223,1	17,8	-491,3
I kv 2005	2279,5	-16,6	-3305,6	2,6	-1026,1
II kv 2005	2628,5	15,3	-3396,1	2,7	-767,6
III kv 2005	3210,1	22,1	-2967,8	-12,6	242,3

* Võrreldes eelmise perioodiga, kui pole näidatud teisiti.

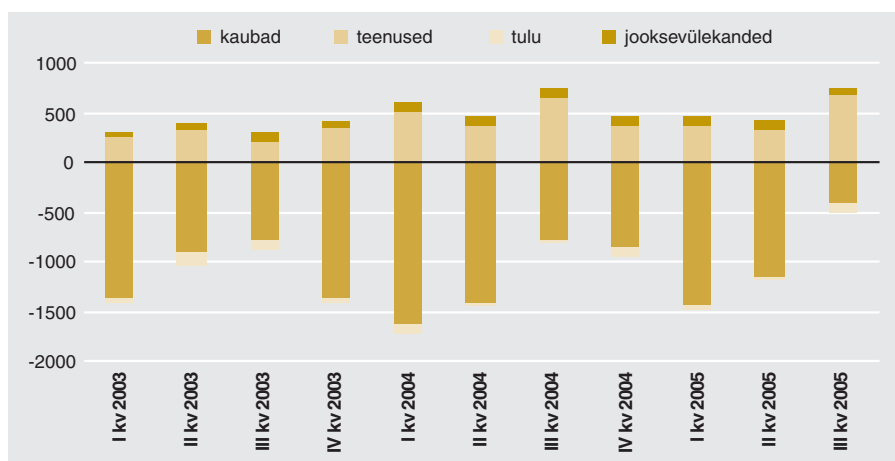
Eesti-Venemaa jooksevkonto viib (Eesti poolt vaadatuna) puudujääki (vt joonis 1) peamiselt väliskaubandusbilansi defitsiit – kaupade sissevedu Venemaalt Eestisse ületas tunduvalt nende eksporti Venemaale. Teenuste konto oli ülejäägiga (mis on varasemaga võrreldes kasvanud): Eesti müüs teenuseid Venemaale rohkem kui ta sealt ostis. Ka jooksevülekanded² olid ülejäägiga, kuid nende osa kahe riigi vahelises maksebilansis oli suhteliselt väike. Veelgi väikesema osatähtsusega oli tulukonto³, mis oli negatiivne.

¹ Artiklis analüüsitakse ajavahemikku I kvartal 2003 kuni III kvartal 2005, kuna maksebilansistatistika on kõikide kirjete lõikes riigiti kättesaadav alates 2003. aastast.

² Jooksevülekannete kontol näidatakse kõik ülejäänud majandustehingud, mis on seotud residentide poolt kasutada oleva kogutulu kujunemisega, kuid ei sisaldu muudel jooksevkonto kirjetel. Jooksevülekanded on seotud tavaliselt maksude, trahvide, toetuste, finantsannetuste, pärandvara, liikmemaksude, kindlustuspreemiate ja kahjutasudega.

³ Tulukonto näitab tootmistegurite (kapital ja tööjõud) kasutamise ja kasutada andmisega seotud tulusid. Vastavalt sellele jagunevad tulud kahte rühma: tööjõutulu ja investeerimistulu.

Eesti ja Venemaa vahelises välismajanduskäibes oli tähtsal kohal kaupade ost ja müük (vt tabel 2). Kaupade osakaal kredithkäibes kasvas viimase aastaga ligi 12 protsendipunkti võrra, moodustades 2005. aastal 54%. Deebetkäibes oli nende osakaal stabiilne, hõivates üle kolmveerandi. Samuti olulisel kohal, eriti kredithkäibes, olid teenused, kuigi nende osakaal kredithkäibes langes ligi 10 protsendipunkti võrra ning oli 2005. aastal 39%. Deebetkäibes moodustasid teenused stabiilselt 18–19%.

Joonis 1. Eesti-Venemaa jooksevkonto puudujäägi struktuur (mln krooni)

Tabel 2. Eesti-Venemaa jooksevkonto struktuur (%)

	Kredithkäive			Deebetkäive		
	2003	2004	I–III kv 2005	2003	2004	I–III kv 2005
Kaubad	42,5	47,8	54,4	75,6	77,6	76,9
Teenused	49,8	45,4	39,0	19,3	18,3	18,7
Tulu	1,6	1,9	2,6	4,5	3,6	3,9
Jooksevülekan ded	6,1	4,9	4,0	0,6	0,5	0,5
Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Järgnevalt käsitletakse jooksevkonto alamkontosid lähemalt.

Kaubad⁴

Kui vaadeldava perioodi alguses oli Eestist Venemaale eksporditavate kaupade maht suhteliselt tagasihoidlik, siis **Euroopa Liiduga ühinemine ning topelttollide kaotamine on mõjunud ekspordikasvule väga soodsalt** – 2005. aasta III kvartalis veeti Eestist Venemaale neli korda rohkem kaupu kui 2003. aasta I kvartalis (vt tabel 3). Venemaalt imporditavate kaupade maht kasvas tagasihoidlikumalt, suurenedes vaid viiendiku võrra.

Tabel 3. Eesti-Venemaa väliskaubandus*

	Eksport	Muut (%)	Import	Muut (%)	Saldo
I kv 2003	418,9	100,0	1893,9	100,0	-1475,0
II kv 2003	659,5	57,5	1613,7	-14,8	-954,2
III kv 2003	725,5	10,0	1569,9	-2,7	-844,4
IV kv 2003	636,3	-12,3	2127,4	35,5	-1491,1
I kv 2004	560,7	-11,9	2370,7	11,4	-1810,0
II kv 2004	746,1	33,1	2337,5	-1,4	-1591,4
III kv 2004	1261,3	69,1	2223,2	-4,9	-961,9
IV kv 2004	1611,9	27,8	2726,1	22,6	-1114,1
I kv 2005	1229,4	-23,7	2964,2	8,7	-1734,9
II kv 2005	1400,0	13,9	2847,0	-4,0	-1447,0
III kv 2005	1682,4	20,2	2316,7	-18,6	-634,3

* Eksport FOB-hindades, import CIF-hindades.

Ka väliskaubanduskäibe struktuur muutus märkimisväärselt, eriti ekspordi osas (vt tabel 4). Nii tõusis masinate ja seadmete osakaal ekspordis 2003. aasta 6,6%lt 2005. aastal 21,7%ni ning toidukaupade oma 7,5%lt 17%ni. Samas vähenes märgatavalt keemiakaupade, transpordivahendite ning mineraalsete toodete osakaal. Impordistruktuuri suurim muutus oli mineraalsete toodete (Venemaa puhul on selle kaubagrupi all tavaliselt tegemist eelkõige mineraalsete kütuste ja gaasiga) osakaalu järsk tõus 2005. aastal, mida põhjustas eelkõige naftatoodete maailmaturuhindade kiire kasv. Eesti-Venemaa väliskaubandusbilansi puudujääki võibki seostada eelkõige just mineraalsete toodete suure impordiga. Samuti tõusis Venemaalt sisseveetavate puit- ja pabertoodete osakaal, langes aga transpordivahendite oma.

⁴ Kuna väliskaubandusbilanss on Eesti-Venemaa maksebilansi jooksevkonto tähtsaim osa ja käesolevas väljandes käsitletakse Eesti-Venemaa vahelist väliskaubandust lähemalt eraldi artiklis (vt lk 42), analüüsitakse kaupu siin vaid üldjoontes.

Tabel 4. Eesti-Venemaa väliskaubanduse struktuur (%)

	Eksport			Import		
	2003	2004	I–III kv 2005	2003	2004	I–III kv 2005
Toidukaubad	7,5	12,9	17,0	4,2	3,3	2,8
Mineraalsed tooted	11,6	9,2	5,3	29,2	27,9	42,4
Keemiakaubad	31,3	16,4	12,0	11,1	8,2	7,4
Garderoobikaubad	3,3	7,8	11,0	1,3	1,0	0,7
Puit, paber ja tooted	7,4	5,5	5,2	19,4	22,3	25,1
Metallid ja metalltooted	4,8	5,2	7,3	16,3	21,0	14,7
Masinad ja seadmed	6,6	18,6	21,7	4,2	2,5	2,7
Transpordivahendid	20,6	17,8	13,8	12,4	11,9	2,2
Mööbel, mänguasjad ja sporditarbed	2,4	2,0	2,3	0,7	0,7	0,6
Muud	4,5	4,6	4,5	1,2	1,2	1,2
Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Teenused

Teenuste konto⁵ oli Eestil Venemaaga kogu vaadeldava ajavahemiku jooksul kõikides kvartalites positiivne (vt tabel 5). Ülejääk kõikus 300–400 miljoni krooni vahemikus, v.a viimaste aastate suvekuudel, mil reisiteenuste aktiivsem müük Venemaa residentidele suurendas ka teenuste positiivset saldot. Teenuste müük Venemaale kasvas tunduvalt kiiremini kui nende ost Venemaalt.

Tabel 5. Eesti-Venemaa teenuste konto käive (mln krooni)

	Eksport	Muut (%)	Import	Muut (%)	Saldo
I kv 2003	649,7	100,0	-401,8	100,0	247,9
II kv 2003	782,5	20,4	-459,4	14,3	323,1
III kv 2003	683,6	-12,6	-472,6	2,9	211,0
IV kv 2003	776,3	13,6	-424,9	-10,1	351,4
I kv 2004	902,2	16,2	-393,6	-7,4	508,6
II kv 2004	952,6	5,6	-581,3	47,7	371,2
III kv 2004	1221,3	28,2	-569,5	-2,0	651,8
IV kv 2004	932,1	-23,7	-560,6	-1,6	371,5
I kv 2005	841,5	-9,7	-479,6	-14,5	361,9
II kv 2005	1034,8	23,0	-708,4	47,7	326,4
III kv 2005	1288,8	24,5	-621,0	-12,3	667,8

⁵ Teenuste konto kajastab Eesti residentide poolt mitteresidentidele müüdavaid ja neilt ostetavaid teenuseid.

Nii teenuste ekspordis kui impordis (nagu ka kogu Eesti maksebilansi teenustekontol) domineerisid kaks teenuseliiki – **veo- ja reisiteenused** (vt tabelid 6 ja 7). Ehkki veoteenuste müügiimaht kasvas, langes nende osakaal teenuste ekspordis tuntuvalt ning moodustas 2005. aastal 36,5%. Samas kasvas jõudsalt reisiteenuste ekspordi maht nii absoluut- kui ka suhtelistes näitajates, ulatudes 2005. aastal lausa 47,4%ni teenuste ekspordist. Valdavalt toetasid kasvu erareisid. Venemaalt

Tabel 6. Eesti-Venemaa teenuste konto (mln krooni)

	Eksport			Import			Saldo		
	2003	2004	I-III kv 2005	2003	2004	I-III kv 2005	2003	2004	I-III kv 2005
Veoteenused	1435,1	1690,2	1156,7	-799,5	-1107,1	-961,4	635,5	583,0	195,3
Reisiteenused	931,5	1523,4	1500,6	-472,1	-484,7	-450,4	459,4	1038,7	1050,2
Sideteenused	46,7	93,8	72,5	-44,5	-67,6	-56,3	2,2	26,2	16,2
Ehitusteenused	58,9	98,5	47,6	-52,6	-70,5	-71,2	6,3	28,1	-5,3
Kindlustusteenused	1,0	2,1	1,2	-0,9	-1,1	-0,6	0,1	0,9	0,6
Finantsteenused (v.a kindlustus)	5,1	8,6	2,5	-5,0	-15,9	-37,9	0,1	-7,3	-35,4
Arvuti- ja infoteenused	9,7	7,1	4,6	-4,3	-3,9	-1,8	5,4	3,2	2,8
Autori- ja litsentsitasud	1,1	3,0	10,6	-1,5	-1,7	-3,8	-0,4	1,2	6,9
Muud äriteenused	299,4	468,5	264,4	-336,2	-323,6	-205,5	-36,8	144,9	58,8
Isiku- ja meelelahutus-teenused	0,4	0,3	3,0	-0,8	-0,5	-0,8	-0,5	-0,2	2,3
Valitsusteenused	103,3	112,8	82,9	-41,2	-28,3	-19,3	62,0	84,5	63,6
Teenused kokku	2892,1	4008,2	3165,1	-1758,7	-2105,0	-1809,0	1133,4	1903,2	1356,1

Tabel 7. Eesti-Venemaa teenuste konto struktuur (%)

	Kreedit			Deebet		
	2003	2004	I-III kv 2005	2003	2004	I-III kv 2005
Veoteenused	49,6	42,2	36,5	45,5	52,6	53,1
Reisiteenused	32,2	38,0	47,4	26,8	23,0	24,9
Sideteenused	1,6	2,3	2,3	2,5	3,2	3,1
Ehitusteenused	2,0	2,5	1,5	3,0	3,3	3,9
Kindlustusteenused	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0
Finantsteenused (v.a kindlustus)	0,2	0,2	0,1	0,3	0,8	2,1
Arvuti- ja infoteenused	0,3	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1
Autori- ja litsentsitasud	0,0	0,1	0,3	0,1	0,1	0,2
Muud äriteenused	10,4	11,7	8,4	19,1	15,4	11,4
Isiku- ja meelelahutusteenused	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Valitsusteenused	3,6	2,8	2,6	2,3	1,3	1,1
Teenused kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

ostetud teenuste struktuuris tõusis mõnevõrra veeteenuste osakaal, moodustades 2004.–2005. aastal 53% teenuste impordist. Venemaalt ostetud reise teenuste maht ja osakaal olid suhteliselt stabiilsed, hõlmates veerandi teenuste impordist. Reise teenuste impordis kasvas mõnevõrra ärireise osakaal, ulatudes 2005. aastal 35%ni.

Eesti-Venemaa teenuste käibe olulisima teenuseliigi – veeteenuste – struktuuris oli **peamine transpordiliik raudteetransport**, mille osakaal nii ekspordis kui ka impordis kõikus vaadeldaval perioodil 50–60% vahemikus (vt tabel 8). Ligi veerandi veeteenuste ekspordist hõlmas meretransport, samas kui selle osakaal veeteenuste impordis oli madalam (11–14%). Maanteetransport hõlvas viiendiku veeteenuste ekspordist ja impordist 2005. aastal.

Tabel 8. Eesti-Venemaa veeteenuste struktuur (%)

	Eksport			Import		
	2003	2004	I–III kv 2005	2003	2004	I–III kv 2005
Meretransport	21,3	25,4	23,9	10,8	13,9	10,9
Õhutransport	2,7	4,4	5,0	7,4	6,1	6,0
Raudteetransport	57,9	52,6	50,1	54,2	53,7	57,0
Maanteetransport	12,6	16,2	20,6	18,5	16,3	18,3
Torutransport	0,7	0,7	0,2	5,5	4,0	4,3
Muu	4,8	0,7	0,1	3,6	6,1	3,6
Veeteenused kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Veeteenuseid osutati valdavalt kaubaveoks, mille osakaal kasvas ajavahemikul 2003 kuni III kvartal 2005 nähtavalt ja moodustas 2005. aastal 86% nii veeteenuste ekspordist kui ka impordist. Kaubaveo osakaal kasvas muude veeteenuste osakaalu languse arvelt. Reisijatevedu jäi vaid 3–5% piiresse.

Tähtsuset kolmandal kohal Eesti-Venemaa teenuste käibes olid muud äriteenused⁶, mille osakaal nii ekspordis kui ka impordis langes, moodustades 2005. aastal vastavalt 8,4% ja 11,4%. Muudest äriteenustest tõusis esile kasutusrent (vagunid), ulatudes 2003. aastal 60–70%ni äriteenuste ekspordis ja impordis. 2005. aastaks langes see näitaja 40–50%ni. Ülejäänud muud äriteenused olid mitmesugused äri- ja kutsetegevusega seotud teenused.

⁶ Muud äriteenused hõlmavad nt konsultatsioone (õigusabi, raamatupidamine, audit, juhtimiskonsultatsioonid jmt), suhtekorraldust ja turundust.

Tulu

Tulu tähtsus Eesti ja Venemaa vahelises jooksevkonto käibes oli tagasihoidlik, eriti mis puutub residentide tulu Venemaale tehtud investeeringutelt (vt tabelid 9 ja 10). Samas on see kiiresti kasvanud, ulatudes 2005. aastal 2,6%ni jooksevkonto krediti käibest. Kui 2003. aastal moodustas Eesti residentide Venemaal teenitud tulust kolmveerandi tööjõutulu ning ülejäänud investeeringutulu, siis 2004. ja 2005. aastal leidis aset oluline muutus – põhiosa teenitud tulust hõlmas investeeringutulu, valdavalt muudelt investeeringutelt. 2005. aastal saadi ka ligi 60 miljonit krooni otseinvesteeringutulu.

Tabel 9. Eesti-Venemaa tulukonto krediti käive

	Maht (mln kr)			Osakaal (%)		
	2003	2004	I–III kv 2005	2003	2004	I–III kv 2005
Tööjõutulu	71,2	49,6	21,6	74,7	29,9	10,3
Investeeringutulu	24,1	116,3	188,1	25,3	70,1	89,7
Tulu otseinvesteeringutelt	-3,2	-0,1	58,8	-3,3	0,0	28,0
tulu aktsia(osa)kapitalilt	-6,1	-1,1	38,6	-6,4	-0,7	18,4
dividendid	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0
reinvesteeringutulu	-6,1	-1,2	38,5	-6,4	-0,7	18,4
tulu võlgadelt (intressid)	2,9	1,1	20,2	3,0	0,6	9,6
muud sektorid	2,9	1,1	2,6	3,0	0,6	1,2
Tulu portfelliinvesteeringutelt	1,5	4,6	11,3	1,5	2,8	5,4
Tulu muudelt investeeringutelt	25,9	111,7	118,1	27,1	67,4	56,3
Tulu kokku	95,4	165,8	209,7	100,0	100,0	100,0

Tabel 10. Eesti-Venemaa tulukonto deebetkäive

	Maht (mln kr)			Osakaal (%)		
	2003	2004	I–III kv 2005	2003	2004	I–III kv 2005
Tööjõutulu	-69,2	-36,6	-17,3	16,9	8,8	4,6
Investeeringutulu	-340,5	-377,7	-355,6	83,1	91,2	95,4
Tulu otseinvesteeringutelt	-327,5	-371,1	-293,6	79,9	89,6	78,7
tulu aktsia(osa)kapitalilt	-324,9	-369,7	-293,6	79,3	89,2	78,7
dividendid	-11,7	-19,6	-46,6	2,9	4,7	12,5
reinvesteeringutulu	-313,2	-350,0	-246,9	76,4	84,5	66,2
tulu võlgadelt (intressid)	-2,6	-1,4	0,0	0,6	0,3	0,0
Tulu portfelliinvesteeringutelt	-0,1	-0,8	-0,5	0,0	0,2	0,1
Tulu muudelt investeeringutelt	-13,0	-5,8	-61,5	3,2	1,4	16,5
Tulu kokku	-409,8	-414,3	-372,8	100,0	100,0	100,0

Kuigi Eesti investeeringud Venemaal ületavad oluliselt Venemaalt Eestisse paigutatud investeeringuid, on Vene investorite Eestis teenitud tulu suurem, moodustades 4–5% jooksevkonto deebetkäibest. Selle põhjuseks on asjaolu, et Vene-suunalised investeeringud on kasvanud jõudsalt alles viimastel aastatel ning pole jõudnud veel tulu teenida. Tulu absoluutmaht oli kolme viimase aasta jooksul suhteliselt stabiilne ehk pisut üle 400 miljoni krooni. Nii nagu tulu krediti käibe puhul, langes ka tulu deebetkäibes tööjõutulu osakaal. Samas teenis Venemaa Eestis tulu põhiliselt otseinvesteeringutelt (ligi 90% kogutulust), mis omakorda oli peaaegu täies ulatuses reinvesteeringut tulu.

JooksevülekanDED

Eesti jooksevülekannete konto saldo Venemaaga oli kogu vaadeldava ajavahemiku kõikide kvartalite lõikes positiivne. Jooksevülekannete osakaal jooksevkonto krediti käibes langes 2003. aasta 6%lt 2005. aastal 4%ni. Tegemist oli peaaegu täielikult valitsemissektori muude jooksevülekannetega, mis enamjaolt koosnesid Eestis elavate Vene erusõjaväelaste pensioniülekannetest. Venemaale lähetatud jooksevülekannete osakaal jooksevkonto deebetkäibes oli 0,5% ning peamiselt oli tegu muude sektorite muude jooksevülekannetega (kindlustushüvitised, kahjutasud, trahvid).